

УДК 378.147:371.314.6

В. Г. Дейниченко

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ДО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПРОЕКТНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Дейниченко В. Г., 2015
<http://orcid.org/0000-0002-2166-0097>

У статті схарактеризовано суть особистісно зорієнтованої педагогічної технології підготовки студентів до навчання старшокласників проектної діяльності, що передбачає організаційно-моделювальний, професійно-мотиваційний, когнітивно-процесуальний, досвідно-практиологічний, рефлексивно-коригувальний етапи її реалізації.

Ключові слова: *проектна навчально-пізнавальна діяльність, технологія підготовки до навчання проектної діяльності.*

Дейниченко В. Г. Технология подготовки будущих учителей гуманитарного профиля к обучению старшеклассников проектной учебно-познавательной деятельности

В статье охарактеризована суть личностно ориентированной педагогической технологии подготовки студентов к обучению старшеклассников проектной деятельности, что предполагает организационно-моделирующий, профессионально-мотивационный, когнитивно-процессуальный, опытно-практиологический, рефлексивно-корректировочный этапы её реализации.

Ключевые слова: *проектная учебно-познавательная деятельность, технология подготовки к обучению проектной деятельности.*

Deinychenko V. G. A technology of future human science teachers' preparation for the education of senior schoolchildren for project-based learning activity

The paper characterized the essence of person-oriented educational technology of student's practice for training of senior schoolchildren in the field of project-based activity, which includes the following stages: 1) organizing and modelling, which means the deepening of the professional competence of professors in the area of student's practice for training of schoolchildren in the field of project-based learning activity; creation of the strategy of interaction with students and the selection of educational instruments (forms, methods, means) in order to provide proper practice of future teachers; 2) professional motivation, aimed at the creation of student's motivation for learning, elucidation of the importance of the preparation for the education of senior schoolchildren for project-based learning activity; 3) cognitive

procedure, at which students acquire correspondent knowledge and skills, necessary for the successful realisation of schoolchildren project-based learning activity; 4) praxeological experience, which presupposes the obtaining the respective experience of the education of senior schoolchildren for project-based learning activity (during the pedagogical practice); 5) reflexive correction, which imposes the correction of content, forms and methods of correspondent training of future human science teachers, based on the evaluation (by professors) and self-evaluation (by students) of the effectiveness of implemented technology. The results of the performed experimental investigation proved that the developed technology of the future teacher's preparation resulted in the increasing of the level of their preparedness to educate the senior schoolchildren for the project-based learning activity.

Key words: *project-based learning activity; technology of the preparation for the project-based learning activity.*

Постановка проблеми. Пріоритетними завданнями, що стоять перед сучасною школою, є формування активного ставлення учнів до здобуття знань, навчання їх самостійно мислити, оперативно приймати рішення; розвиток інтелектуальних і творчих здібностей та вмінь школярів; підготовка до життєдіяльності в ринкових соціально-економічних умовах. Вирішенню цих завдань сприяє залучення учнів, і особливо старшокласників, до проектної навчально-пізнавальної діяльності, оскільки така діяльність як система різних практичних дій особистості (групи, колективу), спрямованих на створення певного творчого продукту, поглиблює навчальну мотивацію учнів, сприяє самоорганізації, розвитку індивідуальності, професійному самовизначенню школярів.

Навчити старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності в змозі вчитель, який має достатній рівень відповідної професійної готовності, що вимагає спеціальної підготовки майбутніх учителів до навчання старшокласників здійснення такої діяльності.

Аналіз основних досліджень та публікацій надає підстави свідчити, що зазначена проблема знайшла досить широке висвітлення в працях учених. Так, теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів (О. Абдулліна, І. Богданова, В. Бутенко, В. Гриньова, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, В. Євдокимов, В. Лозова, О. Пехота, О. Попова, І. Прокопенко, В. Семиченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, Н. Ткачова, А. Троцько, Н. Хмель, Н. Шиян та інші науковці), різні аспекти організації навчання за методом проектів (проектного

навчання) розглядається у працях вітчизняних та зарубіжних учених (В. Гузеєв, М. Гуревич, Д. Дьюї, У. Кілпатрик, О. Кобернік, Є. Коллінгс, Л. Левін, І. Лернер, Н. Матяш, М. Павлова, Є. Павлютенков, Д. Піт, Є. Полат, Г. Селевко, В. Симоненко, І. Сасова, М. Романовська, О. Фураєва, І. Чечель, С. Шацький).

Питання підготовки вчителя до організації проектної діяльності школярів знайшли своє відображення у дисертаційних дослідженнях Ю. Веселової, М. Елькіна, Л. Кондратової, М. Пелагейченко, С. Ізбаш, О. Ожерельєвої, Н. Прокоф'євої, Ю. Фільчакової та інших. Більшість праць вказаних учених пов'язані із розв'язанням проблем організації проектної діяльності учнів у сфері різних шкільних предметів (М. Елькін, М. Пелагейченко) і позаурочний час (Л. Кондратова). При безумовній важливості цих досліджень ступінь розробки проблеми підготовки майбутнього вчителя гуманітарного профілю до навчання учнів проектної навчально-пізнавальної діяльності є недостатньою, оскільки вимагає розробки певної *технології її реалізації*.

Мета статті - схарактеризувати сутнісні ознаки особистісно зорієнтованої педагогічної технології підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результатом підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності є відповідна *готовність*, яку розглядаємо як стійке інтегративне особистісне утворення, що включає професійні мотиви, цілі, загальнонаукові та професійні знання й уміння, особистісні якості майбутнього педагога, що забезпечують ефективне навчання учнів проектної навчально-пізнавальної діяльності.

У *структурі* готовності майбутнього вчителя до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності виокремлено мотиваційний, теоретичний, практичний і особистісний компоненти, які є взаємозалежними і знаходяться в тісному взаємозв'язку.

Ураховуючи зміст компонентів готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності та логіку процесу професійної підготовки студентів, було розроблено педагогічну технологію досліджуваного феномену,

концептуальну основу якої складають *системний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, ресурсний і контекстний підходи*.

Розроблена педагогічна технологія підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності включає такі етапи:

- *організаційно-моделювальний*, який передбачає поглиблення професійної компетентності викладачів щодо підготовки студентів до навчання школярів проектної навчально-пізнавальної діяльності; розробку стратегій роботи зі студентами і відбір навчально-методичного інструментарію (форм, методів, засобів) забезпечення відповідної підготовки майбутніх учителів;

- *професійно-мотиваційний*, спрямований на формування професійно-навчальної мотивації студентів, усвідомлення ними значущості підготовки до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності;

- *когнітивно-процесуальний*, на якому студенти оволодівають знаннями і вміннями, необхідними для успішного здійснення проектного навчання учнів;

- *досвідно-практиологічний*, що передбачає набуття майбутніми вчителями під час педагогічних практик досвіду навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності;

- *рефлексивно-коригувальний*, на якому здійснюється корекція змісту, форм і методів відповідної підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю на основі оцінки викладачами й самооцінки студентами результативності запровадженої технології.

Реалізацію *організаційно-підготовчого етапу розробленої технології* розпочали з поглиблення професійної компетентності викладачів щодо підготовки студентів до навчання школярів проектної навчально-пізнавальної діяльності. Для цього на кафедрах було проведено низку засідань у межах науково-методичного семінару «Основи теорії та методики проектної діяльності школярів і студентів» (6 годин), на якому обговорювались питання щодо суті проектної діяльності, її можливостей для розвитку школярів і студентів, методики організації проектного навчання тощо, акцентувалась увага на необхідності підготовки майбутніх учителів до навчання школярів проектної навчально-пізнавальної діяльності. Викладачів ознайомлювали з новітньою науковою і навчально-методичною літературою, іншими навчально-методичними матеріалами з проблеми.

Також для викладачів, які працюють на гуманітарних факультетах, було створено «Службу методичної допомоги», завданням якої було підвищення рівня професійної компетентності педагогічного колективу шляхом надання консультацій, методичних порад, психолого-педагогічної допомоги щодо розробки стратегій роботи зі студентами і відбору навчально-методичного інструментарію (форм, методів, засобів) забезпечення технології відповідної підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю.

Для формування професійно-навчальної мотивації студентів, усвідомлення ними значущості підготовки до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності *на професійно-мотиваційному етапі* розробленої технології на заняттях і кураторських годинах проводили «рекламні акції» щодо переваг проектної діяльності в процесі життєдіяльності людини, пояснювали студентам, чому майбутньому вчителю необхідна спеціальна підготовка до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності. Перетворенню наданої інформації у відповідні переконання студентів сприяли творчі зустрічі з досвідченими вчителями, проведення ними майстер-класів.

Реалізація *когнітивно-процесуального етапу* розробленої технології, яку розпочали на другому курсі навчання студентів, мала на меті оволодіння майбутніми вчителями спеціальними знаннями і вміннями, необхідними для успішного здійснення навчання старшокласників проектної діяльності. Це забезпечували, передусім, під час навчання психолого-педагогічних дисциплін, а також під час застосування методів проектного навчання на заняттях з фахових дисциплін.

На заняттях створювали ситуації спільної діяльності, а також використовували можливості змісту кожного навчального предмету для формування ділових якостей; із групами студентів проводилися спеціально організовані заняття, які давали їм можливість прояву знань і вмінь проектної діяльності (аналізувати ситуації, обирати найбільш ефективний шлях для досягнення мети спільної діяльності, розробляти проекти тощо).

На третьому курсі (VI семестр) студентам експериментальних груп був прочитаний спецкурс «Навчання учнів проектної навчально-пізнавальної діяльності», який спрямований на формування проектного мислення студентів, наукового світогляду, забезпечення знань з теоретичних основ проектної

діяльності, виховання у майбутніх учителів проектно-технологічних якостей, розвиток потреби у навчанні учнів проектної навчально-пізнавальної діяльності.

На *досвідно-практичній стадії реалізації розробленої технології* студенти набували досвіду навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності під час педагогічних практик (пропедевтичної – II-III курс, професійно-педагогічної – IV-V курс), а також у процесі позааудиторної діяльності студентів професійного спрямування.

У групі E_1 (стратегія А) проводили диференційовану підготовку студентів, що давало можливість підвищити професійну мотивацію на виконання відповідних завдань педагогічної практики, зняти психологічні бар'єри щодо їх виконання.

Організація всіх видів педагогічної практики за стратегією Б (експериментальна група E_2) передбачала надання студентам більш широкого спектру завдань, безпосередньо пов'язаних з навчанням учнів проектної діяльності. Це розширило можливості студентам випробувати й оцінити власні знання й уміння щодо навчання учнів проектної діяльності, проявити значущі для цього особистісні якості, визначити та скорегувати власний стиль поведінки відповідно до професійних вимог у реальному навчально-виховному процесі. Але при цьому студенти вимагали додаткового психолого-педагогічного супроводу під час практик.

Після закінчення практики на факультетах студенти експериментальних груп проводили презентації фрагментів уроків і позаурочних заходів, у яких майбутні вчителі демонстрували різноманітні методичні техніки і прийоми навчання старшокласників проектної діяльності, а також влаштовували виставки учнівських проектів. Обговорення звітів про проходження педагогічної практики відбувалось у формі «Педагогічного консилиуму», або «Круглого столу» з участю студентів, викладачів, із запрошенням досвідчених учителів-методистів, метою якого було узагальнення та обмін досвідом, систематизація знань майбутніх учителів, необхідних для успішного навчання учнів проектної навчально-пізнавальної діяльності.

Ефективним засобом набуття студентами досвіду навчання проектної навчально-пізнавальної діяльності виявилась шефська робота, яку організовували через студентське самоврядування: студентів старших курсів

залучали до виконання спільних проектів з молодшими студентами у позааудиторній виховній і науково-дослідній роботі; відповідно, до підготовки товаришів до педагогічних практик тощо.

Для досягнення мети рефлексивно-коригувального етапу було запроваджено форми й методи навчання та виховання, які спонукали студентів до самоаналізу, адекватної самооцінки щодо сформованості в них професійних знань, умінь і якостей, необхідних для навчання старшокласників проектною навчально-пізнавальною діяльністю (рефлексивно-ділова гра, проблемно-рефлексивний полілог, рефлексивна інверсія). На цій основі здійснювалися коригувальні процедури щодо досліджуваної якості майбутніх учителів гуманітарного профілю.

Зі студентами проводили рефлексивні тренінги, у процесі яких майбутні вчителі здійснювали аналіз і самоаналіз професійних знань і вмінь, особистісних якостей, що характеризують готовність учителя гуманітарного профілю до відповідної професійної діяльності.

Доведено, що реалізація запропонованої технології *сприяє* підвищенню рівня сформованості всіх компонентів готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектною навчально-пізнавальною діяльністю, стимулюванню професійної спрямованості студентів на проектне навчання, системній інтеграції предметних галузей знань; розкриттю творчого потенціалу, здібностей до комунікативних дій; розвитку вмінь експериментально-дослідної діяльності та культури проектною навчальною діяльністю, а також забезпечує кожному студенту власну траєкторію відповідної професійної підготовки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У цілому в ході проведеної експериментально-дослідної роботи доведено, що розроблена технологія підготовки майбутніх учителів суттєво вплинула на підвищення рівнів їхньої готовності до навчання старшокласників проектною діяльністю. Разом з тим проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів визначеної проблеми. Перспективними для подальшого наукового пошуку можуть бути питання виявлення та забезпечення умов успішності підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектною навчально-пізнавальною діяльністю, дослідження науково-технологічного

забезпечення підготовки майбутніх учителів різних профілів до навчання проектної навчально-пізнавальної діяльності школярів інших вікових груп.

Література

1. Лозова В. Стратегічні питання сучасної дидактики / Валентина Лозова // Шлях освіти. – 2003. – № 2. – С. 11–16.

2. Матяш Н. В. Психология проектной деятельности школьников: дис. ... доктора пед. наук : 19.00.07 / Н. В. Матяш. – Брянск, 2000. – 385 с.

3. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія / О. М. Пехота, А. М. Старєва. – 2-е вид. доп. та перероб. – Миколаїв : Іліон, 2006. – 272 с.